

A-6745

P. ERNITS

Esperanto õpetaja

ESPERANTO

POOLT
JA
VASTU

Esperantos valitseb tõde ja
vaim, valgus ja vabadus

P. ERNITS

Esperanto õpetaja

ESPERANTO POOLT JA VASTU

Kahekõne

23363

Iga suurim ajalooline
sündmus algas kui
utoopia ja lõppes
kui reaalsus.

Çiu granda historia
okazaĵo komenciĝis
kiel utopio kaj finiĝis
kiel realaĵa.

A-6925

Elu korraldus on juba omane elule, ning ta on ikka igal ajal täienenud, eriti tingimuste muutusel. Keelte mitmekesisuses on aga inimkonna elus veel suurim korralagedus valitsemas. Siin on nüüd juba laialt tarvitusel olev Esperanto keel korraloojaks.

Kuid tihti esinevad väga naiivsed ja põhjendamatud vaated Esperanto keele kohta.

Käesolev töö tahab olta katseks selle keele küsimuse lahendamisel, tuues ette suuremaid poolt ja vastuväiteid Esperanto suhtes.

Käesolevas töös oln kasutanud pääle omi töökspidamisi ja arvamisi Dr. Vallienne, prof. Shismanovi (Sofia ülikoolis) ja prof. Carti töid.

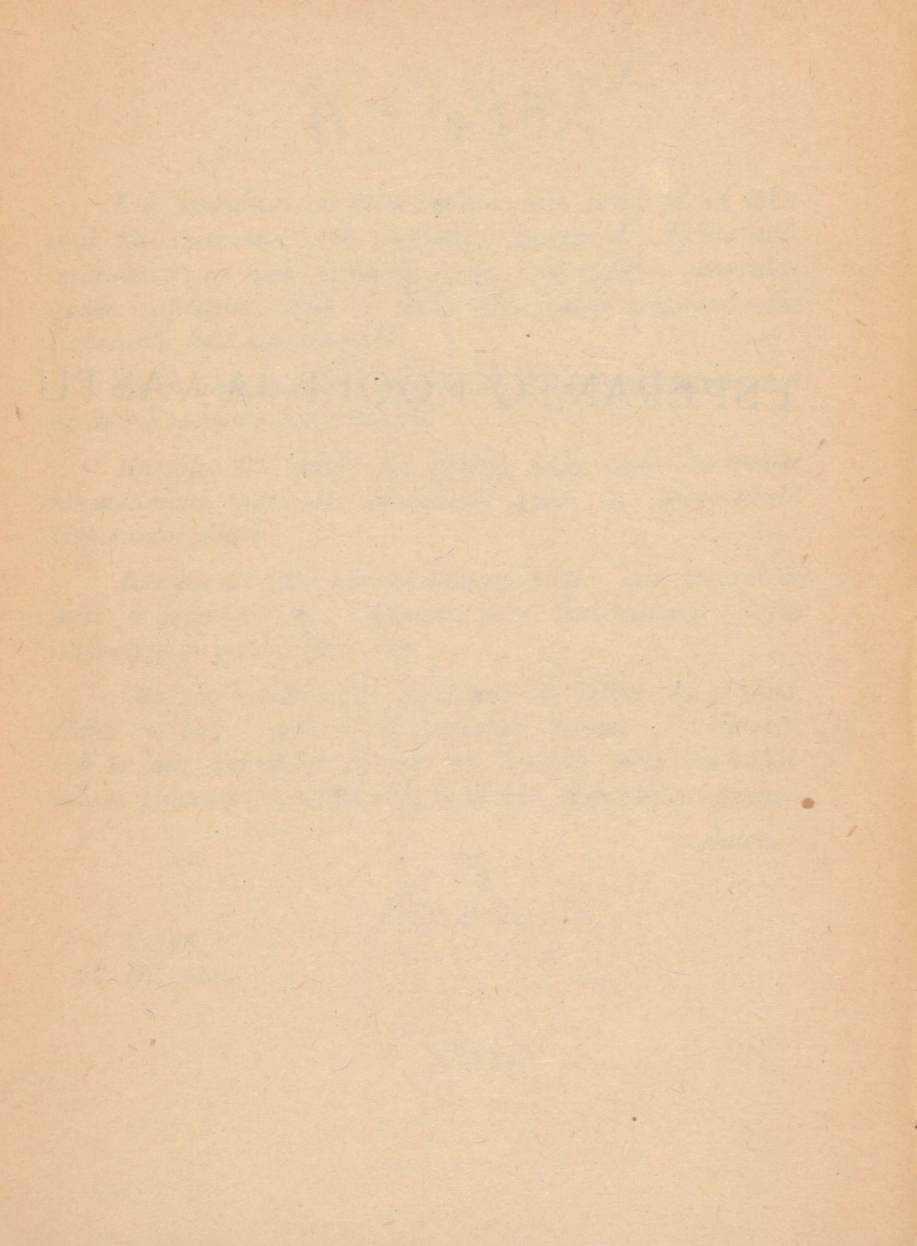
Olen ka ajalehtedes ilmunud artikleid kasutanud. Palju on selles suhtes hääd materjali annua „Postimees“, ehk ta küll Esperanto vastane on. Paljud tema keeleküsimusse puutuvad artiklid räägivad otse Esperanto kasuks.

Autor.

Valga
28. IV. 1929.

ESPERANTO POOLT JA VASTU

Esperanto poolt ja vastu.

Leo omas toas, loeb hoolega „Rahvusvahelist Teaduslist Kuukirja“ esperanto keeles. Kirjutuslaual suur hulk esperantvkeelseid raamatuid. Keegi koputab ukse pihta.

Sisse!... (Tuppa astub Paul) Kuidas? Sina, sina siin! Milline hää tuul sind siia kihutas?

Paul:

Rongi õnnetus.

Leo:

Mis on? Oled haavatud?

Paul:

Õnneks ei, ole rahulik. Üks pahempoolsetest klappidest läks rikke. Mahahüppel käristasin püksid lõhki... Palusime telegraafi teel abivedurit saata, aga vool ei andnud edasi. Kas traadid olid katki, või olid nad kokku puutunud, seda ma ei tea. Vedur pidi jaama jõudma ainu sama parempoolse kannu abil. Kujuta ette — ta kiirus oli kilpkonna sarnane. Lõpuks jõudsin siia kahetunnilise hiljaksjäämisega. Postrong on juba hiljemalt tund aega ära läinud ja et järgmine rong tuleb alles 4 tnnni pärast, arvasin, et kõige parem on aega mööda saata sinu juures, su kätt pigistada, juttu vesta ja vanust mälestustest „tuhka ära puistata.“

Leo:

Tore mõte. Istu, ma palun.

Paul:

Aga siiski, kas ma sind vast ei tülita? Minul näib, et sa praegu töötad.

Leo:

Hoó-oh! Mu töö väib seisma jääda. Ma loen praegu ülihuvitavat vene professori Mendeljevi tööd „Keemilise eetri teooria.“

Paul:

Kas sina siis vene keelt oskad?

Leo:

Ei; ma oskan Esperantot, ja see on sama hää.

Paul:

Esperanto? Mis uus elukas siis see jälle on?

Leo (imestusega):

Kuidas? Kas sa siis rahvusvahelise keele üle kunagi pole midagi kuulnud?

Paul:

Vahest, aga siiski pääliskaudselt. Imestan selle üle, et nii intelligentne mees, kui sina, sarnaste rumalustega tegemist teeb.

Leo (naerdes):

Aga mina imestan, et mees, nii intelligentne nagu sina, ei vaimustu leiutisest, mis on üks kõige tähtsamatest, milliseid inimkonna geenius on loonud ja millel on ära-
arvamata suur tulevik.

Paul:

Noh, mu sõber ega sa ometi ei taha ju, et ma tõsiselt võtaks metsikut täidesaamata unistust, mis on kõlbuliseks mänguajaks ainult naljahammastele ja mis võimaldab nendele näilist teaduslist vallatamist.

Leo:

Miks niisugune eelarvamine?

Paul:

See pole eelarvamine, vaid argument, mis toetab enast ajaloolistele uurimustele, inimkonna arenemisele enesele. Kunagi ei jõua teie niikaugele, et kõik ilmarahvad võtku hääks oma keel ära unustada selleks, et tarvitada ainult ühist keelt.

Leo:

Kes räägib tollest? Nagu sina, nii ka mina tunnistan, et sellane unistus oleks rumalus. See ei ole meie siht, mida saavutada tahame. Vaid ümberpöörduvalt — rahvuslistel keeltele ei ole suuremaid pooldajaid ja kaitsjaid kui esperantistid.

Paul:

Nüüd ei saa ma sinust aru.

Leo:

Asi on väga lihtne. Meie tahame, et iga maakera elanik õppigu oma rahvuse keelt edasi, kuid põhjalikumalt nagu ta seda ennemini tegi. Aga selle asemel, et omi paremaid noorusaastaid mööda saata nelja-viie võõra keele õppimisega, on temal tarvis õppida üks võõras keel, mis on kergem kõigist keeltest.

Paul:

Räägi, räägi edasi, mind huvitab.

Leo:

Ja mis siis järgneb? Aeg, mis kulutatakse 4—5 keele õppimisele, kasutatagu muude enam tulutoovate tööde peale. Ja kui silmas pidada, et ülikoolide kavad ja teaduste piirkond ikka laienevad, sa lepid, et see vaade ei vääri põlgamist. Ja veel — inime, kes valdab 4—5 keelt (ja niisuguseid on väga vähe) vaevalt on tähelepanuväärt keelemees; ta võib rääkida ainult nende inimestega, kes tunnevad neid keeli; teistele on tema teadus koguni kasutu. Aga kui on küllalt igale ilmakodanikule ainult kahe keele tundmisest, oma ja rahvusvahelisest keelest, siis minimaalse vaevaga saavutame maksimaalse viljakuse.

Paul:

Mu Jumal! Ma tunnistan, et sinu teooria on kaaskiskuv. Kahjuks, ta põrkab veetaluse kalju vastu ja puruneb sääli: ma räägin praktilise teostamise üle, mis minu arvates on koguni võimata. Teie rahvusvaheline keel on ja jääb alati surnult sündinud lapseks.

Leo:

Sa vabanda mind. Laps on sündinud koguni elav. Need raamatud, mida sa näed siin minu kirjutuslaual, tõendavad toda küllalt. Pealegi olles üldseadluste väljavõte elavatest keeltest, on ta miljonite poolt tarvitusel, on selge, igasuguse mõtte väljenduse võimeline ja ilusakõlaline.

Paul:

Siis ei ole ta elujõuline.

Leo:

Miks?

Paul:

Sellepärast. Sina arvad, et igasugune keel jääb muutmatuks, et teda räägitakse ja kirjutatakse samal viisil kõigi ilma rahvaste poolt, kõigil aastasajanditel. Niisugune arvamus eitab lihtsalt ajaloolist tõde. Vaata ladina keelt. Milleks ta on saanud? Ta on muundunud mitmetviisi erirahvaste juures, kes on tema tarvitamist alles hoidnud. Ta on muundunud itaalia, hispaania, portugaaliala, prantsuse, rumeenia, isegi inglise keeleks; ja kõik need keeled erinevad üksteisest niivõrd, kuivõrd nad erinevad omast vanast esiisade keelest. Ma oletan hetkeks, et Esperanto levineb laiali üle kogu ilma, ja sinu unistus teostub mõne aja pärast, siis ilmub mõne aasta pärast sama palju Esperantosid kui palju on ilmas rahvaid, ja kogu see suur töö, mis tehtud, on kasuta kaduma läinud.

Leo:

Sul on õigus, kui Esperanto eesmärgiks oleks rahvuskeelte hävitamine, et neid enesega asetada, nagu see ladina keelel sihiks oli. Selles punktis oleme mõlemad ühel arvamisel ja väitame seda vaadet kui teostumatut utopiat. Ainult mõni minut tagasi ütlesin sulle, et rahvuskeelte sädikamad kaitsjad on esperantistid, sest nende keelte alahoidmine on kõige kindlam tagatis Esperanto rikkumata eest.

Paul;

Mis sa tahad sellega ütelda?

Leo:

Tänu rahvuskeeltele Esperanto jääb alatiseks võõrkeeleks kõigile, ja sa tead, et võõras kunagi ei muuda keelt, mis ei ole tema oma.

Paul:

Mispärast?

Leo:

Sellepärast, et üks keel ümbermoonduks, on tarvis, et ta saaks selle inimese hingele omaseks, seguneks tema mõttega nii intiimselt, et ta ei suuda sünnitada mingit idud ilma selle keele abita, ilma selle keele vahenduseta, mis on saanud selle ideele kui ehitusaineks, kui luustikuks. Sest siis teaduslised ja grammatilised vormid, mis seda keelt püstitasid ja millistele keel tugeneb, aegajalt ununevad ja ei ole enam tuntavad. Kui kaks sama maa elanikku juttu vestavad, sageli ei pea nad lugu keele reeglitest: asi ei ole tähtis. Sellest hoolimata saavad nad üksteisest aru ja väga hästi: sest küllalt on isegi harva ettetulevat aimdusele viivat sõna, et peajus uuesti ellu tuua aadet, mis ennemgi temas oli uinunud, isegi ebatäpne sõna võib mõistet ellu äratada. Sama hooletus ei kõlba aga võõrkeeles. Sääli oleme sunnitud grammatilistest reeglitest kinni pidama, sest vastasel korral rääkijad ei mõista üksteist, veel enam — meie ei saaks ise enesest ka aru. Kui kaks võõrast, näit. inglane ja prantslane räägivad Esperantot, nad asuvad mõlemad samal hingelisel võimkonnal ja et nad tunnevad, et keele vassimine ja moondamine nendelt hädatarviliku üksteisest arusaamise ära võtab, ei hakka nad kunagi keelt rikkuma. Niisugune tunne on kindel tagatis, et Esperanto muutumatult elu teenistusse jääb.

Teisest küljest, moondamised igas keeles algavad alati tema seesmuselt ja peamiselt, murraku seesmuselt, mida räägivad harimata kihid. Aga need inimesed on kaaluv hulk ja sellepärast on need keele moonutused mõne

aja pärast ka haritlastele külge hakanud; ja siis, aga ainult siis võtavad nad need moonutatud kõnekäänud ka kirjakeeles tarvitusele. Esperantoga aga seda ei juhtu. Rahvuskeel saab ikka nagu ennegi olema tarvilikuks vahendiks oma rahva seesmisel elus. Et suhtumised võõraste rahvastega suuliselt alati harvemini juhtuvad, ilmub ennast rahvusvaheline keel enauisti kirjakeelena, s. o. keel, mis tarvitata on ainult inimeste poolt, keda kõrgemaks on teinud intelligentne kultuur. Ja just juhtub see sama lugu, mis oli ladina keelega. Kui see keel rahvaste hulkade poolt räägitav oli, muundus ta ülalnim. keelteks: prantsuse, hispaania jne., kuna sama keel teadusmeeste poolt kirjakeelena tarvitusel olles hoidus pea muutumatult alles tänini. Sa ütled, et ei ole raske eraldada keskaja ladina keele vorme nendest, mis tarvitusel olid Rooma keisririigi lõpul ja klassilistes loomingutes. Sellega olen ma nõus. Aga teiselt poolt oled ka sellega sina nõus, et erinevused on koguni väikesed, kui silmas pidada, et nad tekkisid kahetuhanda aasta jooksul ja peamiselt (sest see punkt on tähtis), et need erinevused nähtuvad läbi aastasajandite, mitte aga põlvest põlveni, rahvalt rahvani. Kui aasta-aastalt ladina keel küll mõningalt muutus, kuid kunagi pole nähtud prantsuse ladina keelt, hispaania ehk inglise ladina keelt; ja igal ajajärgul, olgu nad mis tahes rahvusest, alati võisid tema abil kirjavahetust pidada ilma raskusteta.

Paul:

Aga miks nad seda tarvitamist siis ei jatkanud: see oleks parem olnud kui uue keele väljamõtlemine, mis on teaduse ja loomuvastene.

Leo:

Ladina keel on liig raske ära õppida ja võib olla ainult valitute teadlaste eesõiguseks. Ja nemadki, haritlased ei suuda niivõrd omandada ladina keelt, et rääkida võiks, — mis siis muud inimesed tema abil ära teha suudaksid.

Paul:

Haa! Su vastus näib mulle liiga vallatuna. Aga, mu sõber, otse überpöördult — see keel on kõige kergem kõigist keeltest, ja veel enam — tal on kolm hääd oma-dust: ta on loomulik, ta sünnitas pea kõik euroopa kee-led ja lõpuks teda oskavad kõik õpetlased.

Leo:

Miks nad siis ei tarvita teda?

Paul:

Arvatavasti sellepärast, et keegi pole hoolitsenud selle eest?

Leo:

Sellega ei ole mina nõus. XV aastasajas kõik inimesed tegutsesid ses suhtes ja proovisid teda, kuid kellelgi polnud edu. Ma kordan: ta on liig raske. Ainult 3—4 kuud töötasin ma Esperanto kallal; oleks sina teda sama kaua õppinud, meie oleksime võinud tema abil mõt-teid vahetada, juttu vesta. Ladina keele kallal igitsesime 8 aastat, oleme temast kahvatuks jäänud. Sina olid koolis kõige parem õpilane, iga aasta said kõik preemiad ja ometi ei suuda sa viieminutilistki kõnet pidada ladina keeles.

Paul:

See ei tõenda midagi. Kunagi pole ma ladina keele kõne-kunsti õppinud. Puudub ainult harjumus. Valitagu teine õppemeetod, ja varsti räägivad meie pojad, tütre-d ladina keelt kui Horatsius ja Cicero.

Leo (pilgates):

Sinu raudtee õnnetus oli põhjuseks, mis sundis sind külastama mind. Kas sa usud, et kui Virgilius tuleks maa-pääle, et ta suudaks seda juhust ladina keeles jutustada.

Paul:

Ei usu, sest tol ajal raudteed ei olnud ja sellepärast puuduvad sääl ka vastavad sõnad.

Leo:

Ehk võiks ta lõhki rebitud pükstest...

Paul:

Ei, ka seda ta ei saaks rääkida, sest tol ajal pükse ei olnud.

Leo:

Aga sina, kas sina ise võiks mulle ladina keeles kor-rata juttu, seda raudtee õnnetust?

Paul:

Selles olen ma kindel; kõne ei näi mulle raske olevat.

Leo:

Proovime.

Paul (mõne sekundilise mõtlemise järele):

Aga mul läheb ladina keele sõnastikku tarvis.

Leo (pärast, kui ta on omast kogust ladina keele sõnas-tiku oma sõbra ette pannud):

Kui ladinlane, nii osav kui sina oled, vajab sõnas-tikku, kuidas saavutavad edu siis teised?

Paul (ei vasta, vaid hoolega pöörab sõnastiku lehti ja kirjutab. Pooletunnilise töö järele võidukalt vehib lehega):

Valmis!

Leo:

Unus sinistrorum clypeorum corruptus erat. Petita fuit, opera signorum fulminei instrumenti, auxiliaris ma-china. Sed, seu rumpebantur fila, seu inter se illa contin-gebant, transivit nullus cursus. Cur? Nescio. Tunc coac-tus fuit stationem attingere tractarius motator per solum dextrum ambulatileum fundulum. Sentis quantopere testu-dinea erat sua velocitas. Tandem in hoc locum advecti fuimus, sed post duas horas morae. Necesario discesse-rat commeatus conveniens jam ab una hora.

Kas sa usud, et Cicero oleks suutnud aru saada neist lausetest?

Paul:

Mitte sugugi. Samad põhjused, mis oleks takistanud temale selle kirjutamist, ei võimalda ka temale neist aru saada.

Leo:

Kas sa usud, et XX sajandi eurooplane, kuigi ta hää ladina keele teadja oleks, kui ta juhtumise üle informeeritud oleks, võiks tõlkida ...

Paul (vihaselt):

Aga mul näib ...

Leo:

Ära vihasta: ma ei tahtnud sind haavata. Aga kas sa usud, et see ladina keele teadja võiks aimata, et signa fulminei instrumenti oleks tõlgitud telegraaf, traktarius montator — vedur, ambulatilis fundulus — kann ja commeatu convenies — postivagun?

Paul (ummikusse sattudes):

Aga kas ma võisin teisiti tõlkida? Sest roomlasedkellel neid asju ei olnudki, ei loonud sõnu nende väljen, damiseks.

Leo:

See ütetus mõistab sind õigeaks täiesti. Sina ei võinud paremini teha; aga samal ajal mõistab ta ladina keelt hukka, kui täiesti võimatut tarvitada rahvusvahelise keelena. Kui tahetakse teda tarvitada igapäevase elunõuetele vastavalt, siis peab esiteks kõrvaldama temast need sõnad, mis väljendavad neid mõtteid ja asju, mida enam olemas ei ole ja teiseks juure lisama suur hulk uusi sõnu ideede ja asjade nimetamiseks, mis tol ajal olemas ei olnud. See tähendaks sedasama, kui meie mõne vanaaja katedrali ümberehitaks nüüdse moodsa aja vaksaliks. Oleks see loomulik? Nii muutuks ta loomuvastaseks keeleks, millel oleks klassilise kultuuri keelega väga vähe ühist. Seesugune muundamine sünnitab lonkava erikeele — üheltpoolt ära kärbitud, teiselt poolt ebatugedega läbi põimitud, mis

paneks tõsiseid ladina keele mehi kisama meelepaha pärast ja mis siiski jääks keeleks, mida väga raske ära õpida oleks. Ja et teha teda ära õpitavaks, kergemaks, peaks teda tükeldama, mõtetuid reegleid ära heitma ja juure lisama loogilisi reegleid, nii et sellest keelest jääks järele ainult nimi „ladina“. Ja pealegi surmaks ilusa keele, mida omis laules ülistasid Catullus ja Ovidius. Sel teel oleks tekkinud kaks ladina keele murrakut. Nende murrakute vahel oleva suure sarnasuse tõttu on võimata, et keegi noormees õppigu vana ja nüüdseaja ladina keelt: kõrvaldamata segadused tekiks nende kahe murraku vahel ja nad viiks paratamatult mõlemad hukkumisele.

Ei, ladina keel jäägu ladina keeleks. Ta lubagu meile, nagu ta seda tänini on teinud, et võiksime tungida tema ürgaja geeniuse intiimsusse, näha ja imetleda antiik-aega, aga ärgu püüdku seletada telegraafi või nahvta mootorite funktsioneerimist. Selleks ta ei kõlba.

Paul:

Noh, kui ladina keelt ei ole võimalik tarvitada, miks ei võeta rahvusvaheliseks keeleks mõnda elava rahva keelt, näiteks: inglise, prantsuse ehk saksa jne. keelt? Inglise ja prantsuse keel ongi pea rahvusvahelised — esimene kaubandusilmas, teine poliitikas ja kõrgemas seltskonnas.

Leo:

Iga rahvuse ehk mõne surnud rahva keele õppimisel on samad raskused ees. Kui inglise keel näib rahvuskeelte hulgas grammatiliselt kõige kergem olevat, on ta aga väljarääkimise ja õigekirjutuse suhtes kõigist kõige raskem. Inglise keeles on otse kohutav liigsete tähtede kirjutamine ja trükkimine. Ameerika keeleteadlane Devey väljaarvamise järele on 100.000 inglise keele sõnas iga kuues täht liigne. Kui liigsete tähtede tarvitamine inglise keeles ära jääks, võidaks Ühisriigid üksinda 600 miljoni dollarit. Et Ühisriikide elanikkude arv on 70% ingliskeelt rääkivast rahvast, siis oleks kogu kokkuhoid liigsete tähtede ärajätmise tõttu 850 miljoni dollarit. See summa hoi-takse kokku ainult puhtmehaanilise töö ja paberi hulga

vähennemise tõttu. Suuri summe kulub veel käsikirjade parandamise, sõnaraamatute vaatamise pääle ära jne.

Liigsete tähtede õigekirjutamine kulutab iga aasta ära 220 milj. dollarit. Samal ajal kulub õieti hääldamise õpetamise pääle 50 miljoni dollarit aastas. See on ainult Ühisriikides. Kui vastavad summad ka Inglismaalt ja veel eelpool tähendatud 850 milj. dollarit juure lisada, saame ilusa summa 1.235 miljonit dollarit! Lisame veel juure aja väärtuse 1 milj. doll, mida kulutavad ära õpilased, et seda halba õigekirjutust ära õppida. Sellega läheb praegune inglise õigekirjutus ingliskeelt kõnelevale rahvale maksma 2 235 milj dollarit iga aasta. See teeb eesti rahas ligi 900 miljardi senti! Sa näed, et ingliskeel on halveim kultuurkeel.

Sama lugu on prantsus- ja saksakeelega. Paljud võõrad on neid õppinud, aga on väga vähe, kes neid kirjutavad ja peamiselt räägivad õieti

Edasi. Rahvusline keel ei kõlba rahvusvaheliseks veel sellepärast, et valitud keele rahvas levitab kogu maailmas laiali oma rahvuslist mõju ja ülekaalu. Rahvad on ses suhtes väga ettevaatlikud, et võimaldada niisugust eesõigust, mis annaks valitud keele rahvale nii ütelda ülevõimu kätte maailmas.

Rahvusline keel ei kõlba veel sellepärast, et ilma rahvad, läbiimbudes valitud keele kultuuriga, rahvustuvad ümber valitud keele rahvaks. Nii muunduksid ilma rahvad üheks rahvaks. On aga maailmas üks rahvas, siis kaob kultuuriline võistlus, ja haridus edeneks tigusammuga. Inimkond vajab erapooletut keelt, mis ei sünnita rahulolematust rahvaste õigustatud uhkustundele. Rahvad tõttavad üheõigustluse poole. Nõuda ühe rahva keelt rahvusvaheliseks keeleks sellepärast, et see rahvas suur on, ei ole õiglane nõue ja on orjavaimu tunnus. Rahvusline keel ajab poliitikat oma rahva kasuks, kannab rahvuslist tõevaimu ja lahutab maailma rahvaid. Esperanto kannab põhimõtteid ja universaalset tõevaimu ja ühendab rahvaid.

Usun, et sa väga hästi aru saad, et ükski rahvusline keel ei kõlba rahvusvaheliseks keeleks.

Paul:

Kui meie ühegi rahvakeelt — ei vanaaegset ei nüüdset — rahvusvahelise keelena tarvitada ei saa, peame igasugused lootused rahvusvahelise keele kohta maha jätma. Sest keel on elav organism, kes sünnib, kasvab, suureneb ja sureb, nagu muud organismid. Loodud keel pole elav, ei elujõuline. Ta on ainult masin. Ta on pupe sarnane, milline leidub muuseumides, kui vaha kuju. Kaugelt näib ta ilus olevat, kuid kohe, kui ligined, märkad oma eksitust.

Leo:

Su seletus on harjumusest tekkinud eelarvamine. Meie peame elus paljuid asju tõeks ainult sellepärast, et oleme nende asjadega ära harjunud. Mine ligemale ja sa näed, kuidas sa eksid. Arvamises, et loomuline keel on elav organism, tabad sa märki. Järjekult iga keel, mis tahab elavana püsida, peab neid tingimusi täitma. Sinu arvamine toetub keelte arenemisele. Et sa kusagil ei näe kunstliku keele loomist, sina otsustad enneaegselt, et seesugune keel ei ole võimalik. Ka siis, kui raudtee vedur väljamõeldi, vististe oleks eurooplane, kellele räägitud sellest loomuvastasest raudhobusest, vastanud nii: „Hobune on elav olevus, aga puust ehk rauast hobune olles ainult masin, ei või meile kasu tuua. Ta on ainult mänguasjaks lastele.“ Raudtee ehitamise plaani vastu olid algul Saksa ja Inglise autoriteedid. Bovaaria arst teatas avalikult: niisugune kiire sõit raudteel, millest räägivad selle sõidu teostajad, teeks hulluks sõitjaid ja ka päältvaatajaid. Aga ometi mõne aasta pärast vedur ja auto — need mitte loomulikud hobused — tõendasid võidukalt, et elavat ja loomulikku hobust võib edukalt nendega asendada.

Kas Esperanto on niivõrd mitteloomulik, kuidas sina arvad? Ei mitte. Sa ei ole asjaga lihtsalt tuttav. Esperanto on sama elav, kui teisedki keeled. Ainult tema sünn on isesugune. Selle asemele, et tulla pikkamisi muundamise teel ja ilma vanema keele juhtimata, ta tuleb intelligentse mõistuse valikust olevate keelte hulgast. Esperanto loomist juhtis üldarenenud loogiline mõistus, kuna

loomulikud keeled ilma seesuguse mõistuse juhtimiseta tekkisid, sellest siis nendes ka see kohutav hulk reeglivas-taseid seadusi ja erandeid. Esperantos funktsioneerivad samad loogilised reeglid, millised kõik leiduvad loomulistes keeltes. Oma juursõnadega ta tungib sama elusügavus-tesse, kust ka rahvuskeeled ammutavad elu. Aga selle ase-mele, et juhusliselt kasvada, nagu metsikud taimed ja puud, on ta teadliselt kultiveeritud geniaalse aednikn käe läbi: kõik kasutunud oksad, mis ära neelates mahlu, nõr-gestavad ja näljutavad tüve, on see käsi halastamatult ära lõiganud. Kõik kultiveerija püüded rühkisid ainult ühele sihile — ilusal ja kergel teel viljarikast saaki saada. Mitte loomulikud kasvud on paber, siid, raud-traat. Persik-puud kasvavad ainult inimese mõistuselt juhituduna, nad ei kasva loomulikult. Kas arvad, et need puud ei ole loomulikud? Ainult a priori keeled, nagu Dalgarni, või Vilkinsi keeled ja Volapük olid mitteloomulikud keeled ja sellepärast surid. Esperanto on täiesti loomulik ja elav keel ja sellepärast ta elab

Paul:

Aga kui tal oksid lõigatakse ja neid juure lisatakse, siis on ta ju mehaaniline puu. Tema rääkimine on mehaaniline, tal puudub vaim.

Leo:

Iga võõrkeele rääkimine on mehaaniline, knni tutvunemine temaga pääliskaudne on. Keele vaim saab ainult siis teatavaks, kui see keel enam-vähem põhjalikult on omatnd. Igal keelel on oma vaim. Ka Esperantol on oma vaim. Kes Esperantot on pealiskaudselt õppinud, see ei tunne ka tema vaimu, ta näib mehaaniline olevat. Ja neid pääliskaudseid Esperanto tundjaid on meil kõige rohkem; nemad just moodustavadki suurema hulga Esperanto vastaseid.

On olemas rahvuslik vaim ja universaalne vaim. Rahvusliku vaimu kandjaks on rahvuslik keel. Esperantos on universaalsed reeglid, ja see keel on universaalse vaimu

kandja. Ta ligendab maakera mõlema pooluste südamed —
ida ja lääne; ta on ainumärgne üldinimkonna mõtteteaduse keel.

Paul:

Imelik elav keel, mida ei saa rääkida ja ainult kirja-
vahetuseks kõlbab!

Leo:

Noh sa arvad, et ta pole räägitav. Kust võtad sa nii-
suguse vale arvamise.

Paul:

Ütlesid ju ise, et Esperanto on ainult kirjakeel.

Leo:

Sa vabanda mind. Vist ei väljendand ma selgesti
oma mõtet, ja sa ei saanud temast hästi aru. Ma ütlesin,
et läbikäimised välismaalastega on sageli meil nii kirjali-
kult kui ka suusõnaliselt; ei ütelnud aga, et Esperanto ei
ole räägitav keel. Just vastuoksa — kõigi võõrkeelte hul-
gas on Esperanto ainus keel, mida võivad õieti korrekt-
selt rääkida kõik ilmarahvad.

Paul:

See ei ole võimalik.

Leo:

Mispärast?

Paul:

Sslepärast, et kõnelemise äraõppimiseks on vaja kaua
elada selle keele rahva hulgas. Kõik, kes on õppinud
võõrkeelt ainult raamatu abil, kinnitavad, et hää teoreeti-
line teadmine võib ainult siis kasulik olla, kui väljarääki-
mist on õpitud. Aga see on omandatav ainult kõrvade
abil ja nõuab kauaaegset tarvitamist. Et aga maadeteaduse
raamatud vaikivad Esperanto maast. . .

Leo:

Pilka, pilka. Teen kohe su naljale lõpu. Lihtne asja-
olu on enam äraütlev, kui kõiksugun keerulised kaalutle-
mised. Nii lihtsalt nagu üks kreeka mõttetark tõendas

marssimist marssides, jutustan ma ka teda, mida ma ise nägin ja kuulsin. Kui võõrad, kas inglane või prantslane räägivad Esperantot, on nende väljarääkimine nii puhas, et ei saa ütelda, mis rahvusse nad kuuluvad.

Paul:

Noh, see on juba liig erakordne, ja lõhub maha kõik keele seaduaed. Sest prantslane, kes räägib inglise keelt ja inglane, kes räägib prantsnskeelt on mõlemad nii naeruväärsed.

Leo:

Aga kumbki pole niisugused, kui nad räägivad Esperantot. Kongressidel Boulonges ja Genfis oli üle 2.000 esperantisti igasugustest rahvustest ja mailt kokku tulnud. Äärmiselt kergesti vestsid nad juttu ja tundus, et nagu oleks nad ühte rahvusse kuulunud, ütleks veel rohkem — ühte perekonda.

Paul:

Aga millega on seletatav niisugune erakordne nähtus?

Leo:

Väga lihtsalt. Nende väljarääkimine, kes õppisid võõrkeelt raamatu abil, on halb sellepärast, et on väga vähe ühist kirjakeele ja kõnekeele vahel. Suuremas osas rahvuskeeltes ühed ja needsamad tähed räägitakse välja mitmesugustes sõnedes isemoodi; paljuid tähti kiriutatakse ainult, kuna neid kunagi välja ei räägitagi! Ja seda ei tehta mitte mõne loogilikkuse tarve pärast, vaid sellepärast, et ta on harjumuseks saanud oldakse harjumuse ori. Sama harjumuse orjusega on seletatav meil hulga keelte õppimine Orjavaim ei tule mõtte pääle — elu praktilisemaks muuta.

Nõnda ei ole Esperantos. Jga täht räägitakse säääl välja: iga täishäälikul on ikka ühesugune hääletus, igal umthäälikul alati sama väljarääkimine — ilma mingi erandita. Järjelikult, esperantlane olgu mistahes rahwusest, mitte üksnes igat tähte, vaid ka sõnu hääldab ühel viisil. Sellepärast jutuvestjatel Etperantos on vaevalt tunda

nende rahvuslist aktsenti, mis aga rahvuskeeltes ennast alati tunda annab ühes tähtede ja tervete silpide alla neelamistega.

Paul:

See on väga huvitav ja ka väga kentsakas. Ma pean tunnistama, et mina ei saa aru rahvusvahelise keele vajadusest. Sest pääle mõnede diplomaatide, mõnede suuremate kaubamajade, kellel isegi igasugused tõlgid olemas, ei tundu kuidagi, et suurele rahva massile seda keelt tarvis oleks.

Leo:

Õitsekohe näha, et sa pole asja üle palju järele mõelnud. Aga kaupmehed, — kas nad ei vaja kirjavahetust oma võõraste kolleegidega, kes on laiali pillatud kogu maailmas? Sa ütled et nad on varustatud igasuguste tõlkidega. Sellega oled sa ka väljendanud, et rahvusvaheline keel on tarviline. Aga mis teevad vähemad töösturid, kes ei jaksa nii suuri rahalisi kulusid kanda? Nemad peavad tõlkidest lahti ütleva ja nüüd ei saagi tema ettevõtte arenda — ja just otstarbetu hulga keelte tarvitamise pärast. Kui palju intelligentseid kaupmehi, kuid vähe rikkaid, oleks miljonäärideks saanud, kui nad oleks kogu ilma töösturitega läbikäia võinud; aga vastuoksa, nende arv alati vähenes, sest nad ei saa teatavaks teha omi tööstuse saadusi ilmale ja on suurel hulgal väljatõrjutavad oma võimsate konkurentide suurtöösturite poolt, kellel alati käepärast hulk tõlke.

Paul:

Ses punktis on sul õigus. Aga ega iga inimene pole ju kaupmees või tööstur. Peame peamiselt üldkultuuri ja enese kasvatusetõstmise eest hoolitsema. Ja seda võime kõige paremini inglaste eeskujul teha. Inglise võivad olla mitte üksnes meie, vaid pea kõigile rahvastele eeskujuks: nende poliitiliste erakondade vähesus, traditsioonide austamine, haruldane enesevalitsemine, absoluutne kadeduse pundus — kõik need on äärmiselt ihaldatavad omadused, mida

iga Eesti rahva poeg näeks meeleldi valitsemas endagi isamaal. Nii peame ikkagi inglise keele rahvusvaheliseks keeleks võtma.

Leo:

Paul, see on ju kõik väga häa ja õige, aga et sellega tutvuda, ei ole sugugi tarvis õppida inglise keelt, samuti ka nagu selle keele koigepõhjalikum tundmine, ei taga kaugeltki veel seda, et väheneb meie kadedus ja paraneb enese distsipliin, kui meil enestel selleks sugugi kalduvusi ei ole. Ei ühegi rahva keele õppimine ei süvenda meie kultuuri ega meie kultuuri tahet märgatavalt, kui teda ei katsuta saavutada teisel teel, Kui palju on meil neid ingliskeele õpetajaid, kes ka kultuurilt, iseloomult ja esinemiselt on niivõrra inglased, et juba nemad ise võivad olla eeskujuks õpilastele?

Mitte kunagi ei kasvata õppeaine iseenesest õpilast—välja arvatud vahest siis kui tema puudutab andekama lapse hinge sügavusi — vaid ikka ja alati ainult vastava õpetaja isik.

Paul:

Mis sa sellega tahad öelda?

Leo:

Tahan öelda: kui tahame kasvatada laste iseloomu — ja selles mõttes võivad meile inglased kindlasti olla eeskujuks — ja kui meie tahame seda teha inglise keele abil, siis peavad meil kõige pealt olema vastavad õpetajad, kes kohapeal on võinud imbuda läbi just inglise kultuuri iseloomu karastava õhkkonnaga — neid meil aga ei ole ka kaugemas tlevelikuski ette näha.

Aga mis kõige tähtsam: meie ei pea eeskujuks võtma ainult üht kultuuri; olgu ta nüüd inglise, saksa, prantsuse või minugi pärast india kultuur, sest igal kultuuril on omi häid külgi, mida teistel ei ole. Seda peaks eeskujuvõtmisel kõige pealt silmas pidama, sest oleme ju peale ilma- sõda ilmarahvaste legendumise ajajärku jõudnud.

Kui võtta iga rahva paremad kultuuri avaldused, sealjuures piirdudes ainult elavate kultuuridega, siis võime õppida inglased tõesti iseloomu ja poliitilist kasvatust, sakslastest filosoofilist sügavust ja idealismi. (Inglased on väga vaesed seda liiki meestest; peale Shakespeari pole neilt mitte kedagi) ja prantslastest vaimlist elegantsi ja algatuse võimet.

On veel määratu hulk häid kultuuri ja teaduse avaldusi muil rahvastel, milliste tundmine meile väga kasulik. Selleks peame aga sama palju keeli õppima. See on ometi võimata. Nii näeme, et rahvusvahelise keele vajadus on mööda pääsemata. Inimene on piiritu ja tema tuleviku perspektiiv peab ka piiritu olema nagu maailm ja elu ise on piiritu. Esperanto võimaldab kogu ilma rahvuste kultuuri ja teaduse sügavusi tundma õppida. Kautsky ütleb: „Tõelikult seisab iga rahvas seda kõrgemal, mida enam oli tal võimalusi teisilt õppida.“

P a u l :

Minul ei ole aga Esperanto mitte teadmine mingit raskusi sünnitanud ja arvatavasti ei tule seda ette kuni surmani. Kuid siiski vahest ehk reisimistel võiks ta kasu tuua. Reisimisel räägin ma aga ikka väga vähestest ja sama asjadest, ja mina võin ennast küllalt arusaadavaks teha väikeste sõnastikkude abil, mis selleks otstarbeks valmistatud.

L e o :

Muidugi mõista, neid asju ei vajata, mida ei tunta. Meie isad ei vajanud aurumasinaid ega elektrit, sest nad ei tundnud neid, aga nenge pojad ei mõtelnud nõndaviisi. Kui Esperanto on kogu ilmas täiesti levinud, siis on ta kohe tarvilik, ja meie poja-pojad küsivad imestusega: kas tõesti meie esiisad võisid elada ilma rahvusvahelise keeleta. Ei ole võimalik, et võidakse tõlkida seda kõike kõigi rahvaste keeltesse, mis on trükitud igal üksikul maal. Kui suuri varandusi on kaotanud iga inimene, kes ei tea tõde, mis ülesleidnud tema naabrid. Kui palju ülesleidusi on mitmekordselt tehtud mitmeil mail. sest iga õpetlane sageli

ei teagi, et see, mille kallal ta väsimatult töötab, on juba tema naabrimal leitud. Järjekult, tänu Esperantole võib suurt aja kokkuhoidu saavutada ja jõukulutus ära jääda. Kui sa siia tulid, lugesin ma prof. Mendelejevi „Keemilise eetri teooriat“, geniaalne teooria, mida ma ei oleks teada saanud, kui Esperantot poleks tundnud.

Ja lõpuks literatuur. . .

Paul:

Noh, literatuur nüüd! Kas see keel on literatuuri omaduste avaldamiseks küllalt vääriline!

Leo:

See keel, mu sõber, on kogu Euroopa keelte rahvusvaheliste elementide tulemus, sellepärast on ta kõige parem, ma ütlen, ainus tõlkevõimeline keel. Nagu osav näitleja, kes mängib igasuguseid osi — on kuningas, röövel, poeet ehk kaupmees, noor või vanamees ja siiski jääb selleks, mis ta on. Niisama ka Esperanto paendub kas inglise, kas vene, kas kreeka, kas ladina või prantsuse keele iseäralduste järele ja ikkagi jääb ta Esperantoks. Sellepärast mitte üksnes ta ei tõlgitse kõige täielikumalt võõrkeele teksti sisu, vaid veel rohkem — ta tungib ka keele enese sügavusse, tema intiimsusse enesesse ja toob uuesti ellu tema liikumise ja kõla, ühesõnaga — tema geeniusse enese. Vaata kõiki raamatuid, mis siin laual laiali külvatnd, sa leiad siin mitte üksnes kogusid — vene, poola, rootsi, soome, hollandi jne. aga ka kuulsaid geeniusi, millised on kogu maailma au — Shakespeare, Schiller, Moliere, Lafontaine, Homeros, Virgiilius. Ja kuigi see kogu pole väga täieline, siis ei tule see mitte Esperanto võimetusest tõlkida, vaid ostjate jõuetusest. See jõuetus takistab väljaandjaid. Mõistagi, kui on Esperanto kogu ilmas levine nud, loob ta peagi kõige rikkama raamatukogu. (Kuni Leo räägib, Paul keerab ühe raamatu lehti)

Paul:

Ah-hal! Sa pead mind ikka väga naiivseks inimeseks; kinnitad, et su Esperanto kutsub ellu keele geeniusse.

Kuule need kaks salmi: (Loeb rahvuslises väljarääkimises, rõhutades valesti.)

Armojn mi kantas kaj viron unua el bordoj Trojanaj
Kiu elvenis, fatale puŝita, kaj ĝis Lavinujo . . .
ja ŝtle mulle, kas selle barbaarsuse all võib leida imeväär-
seid Virgiiliuse loomingu liigutusi:

Arma virumque cano, Trojae qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lavinaque venit . . .

Leo:

Esiteks võin vastata: sinu väljarääkimine on bar-
baarne. Kuula! (Loeb, aga hästi aktsenteeritult.)

Paul:

Hää küll, ma usun ka, et ega ladina keel rahvusva-
heliseks ei saa olla. Ei oleks Rooma Keisririik langenud,
keel oleks oma hariliku arenemise rada edasi teinud, oleks
omi keerulisi reegleid lihtsustanud ja erandeid ära jätnud
ja siis . . .

Leo:

. . . ja siis oleks ta seda sama teinud, mis Esperanto
nüüd juba ära on teinud ja teeb edasi. Ladina keel oleks
lihtsustatud universaalseks keeleks saanud ja rahvusvahe-
liseks võimsaks rahu abinõuks kujunenud. Keel suri küll,
kuid üleilmeline rahuaade ei surnud ühes temaga ja see
rahuaade tõi ellu mitte selle ladina keele, mis oli olemas
14. aastasada tagasi, vaid ta tõi keele, mis oleks ole-
mas olnud siis, kui Rooma Keisririik ei oleks langenud,
mille esindajaks nüüd Esperanto on. Ja see viimane ai-
nult võimaldab Euroopa ühendatud riikide loomist. Kas
Põhja-Ameerika lõuna ja põhja riigid ei pidanud enese-
vahelisi veriseid vennataplusi. Pärast taplusi need riigid
tegid mitte üksnes rahu, vaid isegi liitused suureks ühis-
riigiks. Ja mis oli selle järeldus? Ühisriigid on võimsam,
rikkam maa kogu maailmas. Seda liitumist võimaldas eest-
kätt nende ühine keel. Ka Euroopas peavad kord kõik
riigid ühinema. Kuid selle eeltingimuseks on ühine era-
pooletu keel.

Paul:

Euroopa ühisriikide loomise vastu ei ole mul midagi ütelda... see tooks ainult rikkuse majja... Sa haarasid mul sõna suust ära... Ma juhtisin su tähelepanu selle pääle, et Esperanto ei ole loomulik keel. Sa tõid selle pääle näiteks veduri, auto jne., et ka need on ebaloomulikud raudhobused, kuid ometi väga kasulikud. Sinu näited puutuvad kõik füüsilisse ilma, kuna keel on ometi vaimusünnitus. Vaimusünnitusi ei looda kunstliselt. Nendele suhtume, kui ajaloolistele pühadustele.

Leo:

Paul, kas ei aseta meie elus igalpool korratuse asemele korda, instinkti asemele intellekti, traditsiooni asemele teadust, pimedada saatuse juhtimise asemele inimese sihikindla tahte. Kas meie igapäev ei pane loodust teenima meid: kaugused on võõrdetud, mered on taltsutatud, mägedast on teed läbikaevatud ja kanaalid ühest merest teise — Suez, Paanama... Igapäev teeme uusi imesid leidustes ja kas meie uued Prometheused jäävad jõuetumalt seisma rahvusvahelise keele probleemi ees? Kui püüame igalpool loodust oma alla heita, mispõrest lubame siis keeltele enestele vastu loogikat seadusi ette dikteerida? Kas ainult sellepärast, et ta on loomuline produkt? Mispärast peame siin looduse ees pääd kummardama, kuna kõik olemasolev kultuur on alalise võitluse saavutus. Miks ei elutseta koobastes, puu õõntes? Mispärast on inime oma käte jõu kunstliselt suurendanud saja- ja tuhandekordseks masinate abil? Sest et ta on inimene. Ja just sellepärast, et ta inimene on, ei tohi olla temale ilmingimata puutumata see, mis vajab muutmist. Alalises muutumises ongi kultuurelu edn pant.

Paul:

Sa paned mind päris mõtlema. Aga ma ootan sinu poolt näiteid — kas ka vaimusünnitusi on loodud kunstiselt.

Leo:

Jah; kuid kas on õige, et meis suhtume vaimu sünnitustele nii pühallikult? Igaüks teab, et rahvastel on omad

kombe-seadused, mis kirjutatud ei ole. Aga kas nendega kõrvuti ei tööta organiseeritud seadusandlikud kogud? Ja olgugi, et viimane toetab ennast kombeõigusele ja et on olemas austamine nende traditsioonide vastu, seaduseandja ei pea sugugi häbenema neid ära jätta, kui nad on kasutud ja moodsa inimkonna praktiliste ja humaansete nõuete vastu.

Veel näide. Kreekamaal enne Homerust lõikas Parnassi karjapoiss pilliroosse augu ja puhus temast ilusaid häälti. Teised karjased pilkasid teda. Ka tolleaaja targad rääkisid, et seesugune muusika on ebeloomuline. Karjane puhus aga edasi, ja nüüd on meil loomuliku muusika — inimese ja linnu laulu kõrval suurepäraline instrumantaal-muusika: klaver, viiul, orel, pasunakoorida orkestrid. Need on ju kunstlikud muusikariistad, ja kas nad ei loo imehäälti? Ehk on nad linnu laulu ja laulukoorid vaikima pannud?

Veel näide. Rahvaluule — eepos — on ju loomuline kirjandus. Kas temaga kõrvuti ei õitse individuaalne kirjandus — Tuglas, Gailit, Vilde, Pushkin, Tolstoi, Schiller — neid on legionid... See on ju kõik kunstlik vaimusünnitus.

Veel näide. Kes ei tea, et kasvatusteadus kasutab sugestiooni jõudu hinge reformeerimiseks? Mis on distsipliin, kui mitte vabalt areneva inimese taltsutamine. Kunstline!

Pärast neid mõtteid ma küsin: mis õigusega võime tõendama tulla, et keeled on niisama vaimusünnitused kui muusika, kui üldse kunst, peavad muutumatud olema ja ei tohi alluda inimese reformeeriva ehk loova käe alla? Mis õigusega kaitseme meie nende absurdseid reegleid? Kas sellepärast, et nad on loomulikud, s. o. teadvuseta, ilma kontrollimata evolutsiooni saavutused? Ja kes ei tea, et neis valitseb absurduste küllus. Indias on keeli, millede tegusõnadel on 3.000 isesugust vormi, mis vaevalt 50 leheküljele mahuvad! Kuna mõnedel keeltele on ainult 8 käänat, mõnedel ei ole ühtegi!

Keel on ju ikka mõtlemise ja tunnetuse instrument. Ta ei ole ise enesest siht, vaid abinõu ja sellepärast on parandatav, täiendatav ja loodav.

Paul:

See, mis sa nüüd jutustasid meeldib mulle väga, sest ta on koguni õige. Kuid mind huvitab küsimus, kas suuremad keeleteadlased pooldavad seda sinu kaupa?

Leo:

Neid mehi on palju. Toon ainult mõned tähtsamate keeleteadlaste arvamisi. Tuntud keeleteadlane Max Müller ütleb: Rahvusvahelise keele probleem on täiesti teostatav ja see keel on palju regulaarsem, täielikum, kergem õpida, kui loomulik keel. Ja Esperantot pean ma ses suhtes kõige kõrgemale asetama.

Paul:

Aga Max Mülleri mõtetest paistub välja, et Esperanto polegi veel see kõige täielikum, pärast Esperantot võib mõni veel parem ilmuda.

Leo:

Neid ongi ilmunud, ligi 700, kuid nad pole ükski sellelt paberilt, kuhu nad kirjutatud kaugemale saanud. Ei ole üldse õige rääkida: Ärme õpime Esperantot, sest pärast poole vast tuleb veel parem. Niimoodi ei jõua meie kunagi rahvusvahelise keele teostamiseni. Pealegi ükski keel ei ole hää loomisest, vaid ta saab täielikuks ja hääks elu ja kirjanikkude abil. Ja ses suhtes on Esperanto määratu täiuseni jõudnud, olles sellejuures igas eluerialas juba laialt tarvitusele võetud; rikas kirjandus, mis igapäevaga suureneb; tähelepanuvääriline pooldajate professorite hulk; Tokio ülikoolis 16 prof. peavad loenguid Esperantos; suuremad usuvoolud trükkivad omad kuukirjad Esperantos; ilmalaadad kuulutavad Esperantos ... Ei ükski uuesti loodud keel saavuta enesele sarnast eluvõimu ja ei ületa Esperantot.

Paul:

No-ja, räägi siis edasi suurte meeste arvamistest.

Leo:

Kuulus mõtteteadlane Ernest Navil ütleb: „rahvusvaheline keel on möödapääsemata vajalik ilmarahvastele oma ideede ja tunnete edasiandmiseks. Pealegi meie vabaneme hulgakeelte koormatuse alt, mis ähvardab mõtte iseseisvat algatuse võimet halvata“
Kuulus õpetlane Ostvald ütleb: „Mul pole vähematki kahtlust, et teaduses ja mõttetarkuses kunstlik keel ületab rahvuslised keeled sama võrra kui auto ületab jalakäijat. Selle võimalikkust tõendac Esperanto kõige paremini!“

Saksa, prantsuse, inglise ja ameerika riigimehed, Esperanto keele ülisuurt kultuurilist ja majanduslist tähtsust hinnates, on Esperanto instituudid asutanud; sajades alg- ja keskkoolis on see keel vaba ainenä õpetatav. Üksi Preisimaal on Esperanto enam kui 600 koolis vaba õppeaine; õpilased peavad kirjavahetust välismaade õpilastega. Peab ütleva, et selle keele praegunegi osa rahvaste lähendamises hävitab kõik Esperanto vastaste vastuväited.

Paul:

Aga ometi, kui mitte küll igalt ühelt, siis vist suurema hulga inimeste poolt kuulen ma ainult naeru ja pilkamist selle Esperanto üle; isegi tänava poisijõmpsikad naeravad tema üle.

Leo:

Paul, kas siis seda veel tähele ei ole pannud, et see elus alati nii on. Lehitse suurte ideede ajaloo raamatut, siis näed, et nad kõik olid oma algarenemise järgul ametlikult kõlbmatuks tunnistatud ja isegi tagakiusatavad. Algul inimesed naeravad ja mõnitavad suurte aadete eest võistlejaid, vangistavad, põletavad tuleriidal, löövad risti neid, ja pärastpoole püstitavad nendele ausambaid ja jumaldavad neid. Nii tehti Kristusega, Baha Ullahaga, Luteriga, Galileiga, Brunoga ja paljude teistega. Tuleta meelde ristiusu ajalugu. Ameerika ülesleidjat Kolumbust taheti hullumajasse paigutada. Väljanaerdud sai Franklin Londonis, kus ta oma piksevarrast demonstreeris. Edisoni fonoo-

graafi demonstreerimisel, tõusis naer ja juhataja karjus: Teil peaks häbi olema koosolejaid narritada kõhuraakimise-
misega.

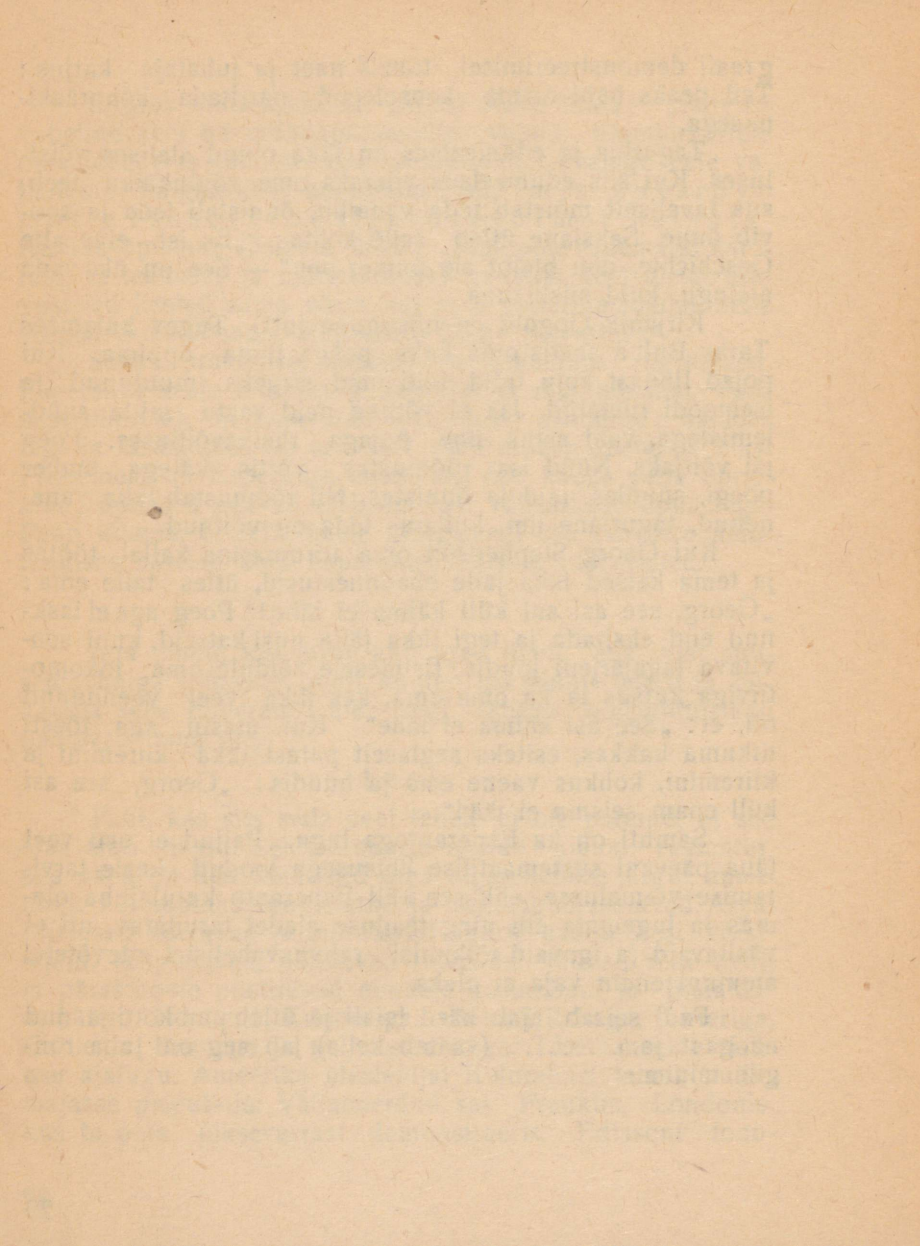
Tagurlus ja edumeelsus on ikka olnud alalises võistluses. Kui siis edumeelsus viimaks oma võidukäiku teeb, siis tavaliselt mõistab teda vanailm, õnnistab teda ja soovib õnne. Sakslane ütleb selle kohta: „Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu“ — See on üks vana ajalugu, kuid siiski uus.

Kirjanik Gogolil on niisugune jutt. Tugev külamees Taras Bultka saatis oma kaks poega linna õppima. Kui pojad linnast koju tulid, olid nad sirgeks muutunud ja isemoodi riietatud. Isa ei võtnud neid vastu mitte suudlemistega, vaid astus ühe pojaga rusikavõitlusse. Poeg jäi võitjaks. Nüüd isa rõõmustas, võttis kätega ümber poegi, suudles neid ja õnnistas. Nii rõõmustab ikka vananenud, tagurlane ilm, kui uus teda on võitnud.

Kui Georg Stephenson oma aurumasina kallal töötas ja tema katsed ikka jälle ebaõnnestusid, ütles talle ema: „Georg, see asi sul küll käima ei lähe!“ Poeg aga ei lasknud end eksitada ja tegi ikka jälle uusi katseid, kuni soovitava tagajärjeni jõudis. Esimesele sõidule oma lokomotiiviga kutsus ta ka oma ema, kes ikka veel veendunud oli, et: „See asi käima ei lähe“. Kui masin aga tõesti liikuma hakkas, esiteks aeglaselt pärast ikka kiiremini ja kiiremini, kohkus vaene ema ja hüüdis: „Georg, see asi küll enam seisma ei jää!“

Samuti on ka Esperantoga lugu. Paljud ei usu veel täna päevani süstemaatilise lihtsusega loodud keele tarvitamise võimalusse, ehk see küll Esperanto kujul juba olemas ja lugemata elu ning teaduse aladel tarvitatav, nii et väsitavaid ja igavaid tõlkimisi rahvusvahelistel ettevõtetel ammugi enam vaja ei oleks.

Paul seisab, ajab käed laiali ja ütleb umbkotti jäänud näoga: ja . . . ei . . . (vaatab kella) jah aeg on juba rongile minna.

Lähemal ajal ilmub
sama autori sulest

täieline
Esperanto keele
õpperaamat

Raamat on parim õppe-
raamat iseõppimiseks. —

A

A-6925

0